

УДК 338.1:355.018

Л. М. Березіна,

д. е. н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Полтавський державний аграрний університетORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2843-5893>

Н. В. Дем'яненко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права,

Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3516-2715>

А. М. Подольна,

здобувач ступеня вищої освіти магістр, спеціальності 051 Економіка,

Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-1057-5873>

М. В. Пастернак,

здобувач ступеня вищої освіти магістр, спеціальності 076 Підприємництво,

торгівля та біржова діяльність, Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-5151-2086>

І. В. Штик,

здобувач ступеня вищої освіти магістр, спеціальності 076 Підприємництво,

торгівля та біржова діяльність, Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-4974-4543>

DOI: 10.32702/2306-6792.2023.20.9

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ТА МОТИВАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ

L. Berezina,

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Economics
and International Economic Relations, Poltava State Agrarian University

N. Demyanenko,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Entrepreneurship and Law, Poltava State Agrarian University

A. Podolna,

Master's degree student, specialty 051 Economics, Poltava State Agrarian University

M. Pasternak,

Master's degree student, specialty 076 Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity, Poltava State Agrarian University,

I. Shtyk,

Master's degree student, specialty 076 Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity, Poltava State Agrarian University

ECONOMIC SECURITY AND MOTIVATION OF ENTERPRISES DURING THE FULL-SCALE INVASION OF UKRAINE

У статті визначено, що як і до початку війни росії проти України, фронтіром між існуванням і розвитком для вітчизняного бізнесу крапкою опори є економічна безпека. Наведено визначення поняття економічної безпеки підприємства. Значна кількість підприємств під час війни успішно змогла тримати оборону, деякі підприємства навіть змогли розвиватися, відкрили бізнес нові середні та малі підприємці. Наведені виклики воєнного стану, що впливають на економічну безпеку підприємств. Проаналізовано чистий прибуток (збиток до оподаткування) та чистий дохід підприємств за 2021—2022 рр. Наведені шляхи підтримання економічної безпеки підприємств. Зазначено, що деякі

сектори в аграрній галузі не досягнуть довоєнного рівня навіть після 7 років миру. Відповідно створення програми підтримки агросектору дасть можливість відновити економічну безпеку України та забезпечити продовольчу безпеку багатьох країн світу.

The article states that running an agrarian business during the war was an extremely difficult but real task. During martial law, business is motivated not only by issues of self-preservation but also by more global tasks — to provide jobs and help the armed forces of Ukraine. Entrepreneurs are always faced with various types of business risks in their activities, economic security during Russia's invasion of Ukraine and the threat to world food security are particularly relevant issues.

The article defines that, as before the beginning of the war between Russia and Ukraine, the frontier between existence and development for domestic business is the fulcrum of economic security. The definition of the concept of economic security of enterprises is given. Challenges of martial law affecting the economic security of enterprises are given. The net profit (loss before taxation) and net income of agricultural enterprises for 2021—2022 were analyzed. During the war, business was motivated not only by issues of self-preservation but also by more global tasks, in particular, to provide jobs and help the Armed Forces of Ukraine. The key to the economic security of enterprises in 2022, in addition to the managerial professional qualities of leaders, was the location of assets as far as possible from the war zone. Most of the companies whose activities were least affected in 2022 were located in the western regions. "Roshen Confectionery Corporation" received the largest net profit — UAH 4,814.7 million in 2022, which is UAH 1,212.4 million or 33.7% more than in 2021. Vertically integrated holdings that rely on their own resources and raw materials are more sustainable than enterprises whose activities depend on third-party contractors. The year 2022 also revealed the benefits of internal processing. In terms of sectors of the agro-industrial complex, producers of oil and fat products demonstrated the greatest stability. At the same time, some sectors in the agricultural industry will not reach the pre-war level even after 7 years of peace. Accordingly, the creation of a program to support the agricultural sector will provide an opportunity to restore Ukraine's economic security and ensure world food security.

Ключові слова: економічна безпека, підприємці, аграрна сфера, чистий прибуток, чистий дохід, воєнний стан.

Key words: economic security, entrepreneurs, agrarian sphere, net profit, net income, martial law.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Вести аграрний бізнес під час війн — це надзвичайно складне, але реальне завдання. Під час воєнного стану бізнес мотивований не лише питаннями самозбереження, але і більш глобальними завданнями — надавати робочі місця та допомагати збройним силам України. Підприємства завжди в своїй діяльності стикаються з різними видами ризиків бізнесу, особливо актуальним питанням є економічна безпека під час вторгнення росії в Україну та загроза світовій продовольчій безпеці.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питаннями визначення ризиків та основних загроз економічній безпеці займалися наступні науковці: Березіна Л. М. [2], Гапак Н. М. [4], Каціон Ю. [6], Трофімцева О. [8], Шалигіна І. В., Рибіна Л. О. [9] та ін. Але економічна безпека підприємців в період повномасштабного вторгнення в Україну є недостатньо висвітленою.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета дослідження полягає в аналізі економічної безпеки підприємств у період повномасштабного вторгнення в Україну та визначенні шляхів щодо виживання та розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Однією із важливих передумов розвитку підприємств є їх економічна безпека. Заходи, що впроваджують підприємства під час глобальних викликів (COVID 19, війна) дають можливість виявити проблемні ділянки та створити всі можливі умови для ефективної діяльності або прийняти рішення релокації бізнесу з метою безпеки. Значна кількість підприємств під час війни успішно змогла тримати оборону, деякі підприємства навіть змогли розвиватися, відкрили бізнес нові середні та малі підприємці. Але як і до початку війни росії проти України, й зараз фронтом між існуванням і розвитком для вітчизняного бізнесу крапкою опори є економічна безпека [5].

Таблиця 1. Визначення поняття економічної безпеки

Автор	Визначення
Березина Л. М. [2, с. 16]	Економічну безпеку підприємства можна розглядати як стан захищеності усіх систем підприємства; стан доцільного використання всіх ресурсів підприємства, за якого досягається позитивний економічний ефект; сукупність заходів з боку всіх систем підприємства, спрямованих на усунення внутрішніх і зовнішніх загроз та зменшення їх деструктивного впливу в разі виникнення
Гапак Н. М. [4]	Економічна безпека підприємства – це такий стан господарського суб'єкта, при якому він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів домагається запобігання, ослаблення захисту від існуючих небезпек і загроз чи інших непередбачених обставин і, в основному, забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції і господарського ризику
Шалигіна І. В., Рибіна Л. О. [9]	Безпека аграрного бізнесу розглядається як взаємодіюча система, що разом дає можливість виявляти як потенційні та і наявні вже загрози та ризики

Джерело: побудовано авторами за даними [2, 4, 9].

Проаналізуємо визначення економічної безпеки в табл. 1.

Отже, економічна безпека підприємства — це стан захищеності всіх систем підприємства; стан використання усіх ресурсів підприємства, за якого підприємці досягають позитивний економічний ефект; сукупність системних заходів підприємства, спрямованих на усунення внутрішніх та зовнішніх загроз і зменшення їх деструктивного впливу. Під час воєнного стану підприємці стикаються з низкою ризиків (табл. 2).

Отже, робота із викликами — це безпека бізнесу компаній. Керівник повинен чітко контролювати ризики, кожного дня аналізувати бізнес, адже декілька помилок протягом дня можуть вартувати всього бізнесу. Негативний вплив ризиків може призвести не лише до погіршення господарської діяльності і стану підприємства, але і до втрати економічної безпеки і можливого банкрутства.

Згідно результатів моделювання, проведеного Київською школою економіки, деякі сектори в аграрній галузі не досягнуть до воєнного рівня навіть після 7 років миру. Отже, чим раніше буде розширена програма підтримки агросектору, тим вагомішим буде внесок не лише у відновлення нашої економіки, а і продовольчої безпеки світу [3].

Найбільше компаній, діяльність яких найменше постраждала

у 2022 р. виявилось у західних регіонах. Mind спільно із системою аналітики відкритих даних Clarity Project представив рейтинг найстійкіших агрокомпаній за 2022 р. Для початку вони обрали 200 компаній за чистим доходом з основними КВЕДами в класах 01 (Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг), 03 (Рибне господарство) та 10 (Виробництво харчових продуктів). Для розрахунку рейтингу вони оцінили три фактори: загальний обсяг чистого доходу компанії, динаміку виручки порівняно з 2021 р. та динаміку фінансового результату до оподаткування. Фактори отримали вагу у пропорції 2:2:1. Для розрахунку позиції в рейтингу результат розрахунку за кожним фактором отримав "рейтинговий бал". Наприклад, компанія, що мала найбільшу виручку, отримала 200 балів, найменшу — 1 бал. Показники у

Таблиця 2. Виклики воєнного стану, що впливають на економічну безпеку підприємства

Виклики часу	Можливі чинники виходу з кризи
Можливість керівника виконувати власні функції	Якщо це окупація – виходом буде релокація підприємства у іншу область. Якщо це служба в ЗСУ – виходом буде включити іншого найманого керівника
Відповідальність керівника	Вимоги щодо дотримання заходів під час сигналів повітряних тривог. Сплата податків, заробітної плати, повне виконання держзамовлень
Репутаційні ризики	Звернення до спеціалістів із піару та адвокатів із кримінальних справ
Надійність контрагентів	Переукладання договору, додавши умови щодо регулювання проблем із повоєнного досвіду. Обережно ставитися щодо поставок з відстрочкою платежу. Повторна перевірка благонадійності діючих клієнтів. Перевірка наявності підписаних і пролонгованих договорів й інших первинних документів
Неможливість або значні труднощі в проведенні польових робіт в зоні конфлікту	Зупинка бізнесу
Знищення, блокування реалізації і експорту сільськогосподарської продукції (морськими або іншими шляхами)	Пошук альтернативних каналів збуту продукції. Зерновий коридор
Збільшення витрат на логістику та підвищення цін на продукцію, зниження рентабельності та збитки	Використання інноваційних ресурсозберігаючих технологій. Зміна основних культур, надання переваги тим видам, що займають менший обсяг при транспортуванні чи мають вищу маржинальність на одиниці продукції. Продовження виробничого ланцюга і орієнтація на подальшу власну переробку продукції. Важливим чинником є завчасна чітка спеціалізація переробної продукції на споживача з урахуванням майбутнього експорту
Значна руйнація інфраструктури переробки продукції та її зберігання через обстріли, аграрного виробництва через мінування полів	Розмінування сільськогосподарських земель. Сертифікація урядом України нових операторів із розмінування. Відбудова інфраструктури. Розвиток банківського кредитування
Підлив росіянами Каховської ГЕС	Вирішення проблем зі зрошенням. Відновлення судноплавства Дніпром
Погіршення (зменшення) трудового потенціалу і матеріально-технічного забезпечення підприємств	Робота онлайн. Пошук нових співробітників. Відновлення логістичних зв'язків. Відновлення матеріально-технічного забезпечення. Отримання фінансово-кредитної підтримки з боку держави, особливо на період проведення сезонно-польових робіт протягом усього періоду виробництва
Проблеми із заставним майном під час кредитування, що або зруйноване, або обтяжене	Фінансова підтримка з боку банків. Вони мають достатній рівень ліквідності

Джерело: побудовано авторами за даними [1, 3, 9].

Таблиця 3. Чистий прибуток (збиток до оподаткування) підприємств, 2021–2022 рр., млн грн

Компанія	Роки		Відхилення 2022 р. до 2021 р.	
	2021	2022	%	+,-
ПП «Оліяр»	312,0	630,6	в 2 р. б.	318,60
ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат»	13,8	737,0	в 53,4 р. б.	723,20
ТОВ «Глобинський м'ясокомбінат»	149,8	293,0	195,6	143,20
ТОВ «Дельта Вілмар Україна»	208,5	830,9	в 4 р. б.	622,40
ТОВ «Щедро»	-211,2	296,3	х	507,50
ТОВ «Науково-виробнича фірма «Урожай»	2459,9	741,7	30,2	-1718,20
ПрАТ «Вінницький олійно-жировий комбінат»	-176,3	121,0	х	297,30
ТОВ «Глобинський переробний завод»	34,0	658,6	в 19,4 р. б.	624,60
ТОВ «Інтерстарч Україна»	85,2	591,8	в 7 р. б.	506,60
ДП «Кондитерська корпорація «Рошен»	3602,3	4814,7	133,7	1212,40

Джерело: побудовано авторами за даними [7].

факторах "динаміка виручки/фінансового результату" були поділені на групи. Наприклад, якщо виручка зросла удвічі й більше, компанії отримували 200 балів, якщо від 1,8 разу до 2—180 балів, тощо. Ренкінгова позиція є відносною оцінкою успішності операційної діяльності компанії у 2022 р. порівняно з 2021 р. та результатами інших компаній на ринку. Ренкінг є інформаційним продуктом та не може слугувати підставою для ухвалення будь-яких бізнес-рішень (таких як надання кредитів, інвестицій, укладання договорів [7].

Запорука економічної безпеки підприємств, крім менеджерських професійних якостей керівників, — розташування активів максимально далеко відносно зони бойових дій. Чистий прибуток (збиток до оподаткування) аграрних підприємств наведено в табл. 3.

Отже, серед перелічених підприємств ДП "Кондитерська корпорація "Рошен" отримала найбільший чистий прибуток — 4814,7 млн грн у 2022 р., що на 1212,4 млн грн, або на 33,7 % більше ніж у 2021 р. Найбільше зріс прибуток ПрАТ "Ніжинський жиркомбінат" — на 53,4 %, або на 723,2 млн грн Прибуток ТОВ "Науково-виробнича фірма "Урожай" знизився на 69,8 %, 1718,2 млн грн

Наведемо перелік підприємств, сукупність показників яких виявилися найуспішнішими у період максимальної економічної турбулентності (табл. 4).

Згідно аналізу даних підприємств можна зробити висновок, що географічний чинник не завжди є показником успіху або мінімальних втрат у період воєнної ескалації. Отже, серед перелічених підприємств ДП "Кондитерська корпорація "Рошен" отримала найбільший чистий дохід — 22,13 млн грн у 2022 р., що на 0,89 млн грн, або на 4,2 % більше ніж у 2021 р. Найбільше зріс дохід ПрАТ "Ніжинський жир-

Таблиця 4. Чистий дохід підприємств, 2021–2022 рр., млрд. грн

Компанія	Роки		Відхилення 2022 р. до 2021 р.	
	2021	2022	%	+,-
ПП «Оліяр»	6,60	9,69	146,8	3,09
ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат»	1,42	4,50	в 3,2 р. б.	3,08
ТОВ «Глобинський м'ясокомбінат»	4,04	5,72	141,6	1,68
ТОВ «Дельта Вілмар Україна»	11,45	11,60	101,3	0,15
ТОВ «Щедро»	4,29	4,88	113,8	0,59
ТОВ «Науково-виробнича фірма «Урожай»	2,24	5,81	в 2,6 р. б.	3,57
ПрАТ «Вінницький олійно-жировий комбінат»	1,86	3,41	183,3	1,55
ТОВ «Глобинський переробний завод»	3,00	4,32	144,0	1,32
ТОВ «Інтерстарч Україна»	6,19	6,55	105,8	0,36
ДП «Кондитерська корпорація «Рошен»	21,24	22,13	104,2	0,89

Джерело: побудовано авторами за даними [7].

комбінат" — в 3,2 рази більше, або на 3,08 млн грн Дохід ТОВ "Дельта Вілмар Україна" підвищився на 1,3 %, або 0,15 млн грн.

Наведемо детальний опис роботи десяти найуспішніших підприємств, що змогли зберегти і наростити прибутки протягом воєнного 2022 р. в табл. 5.

Вертикально інтегровані холдинги, які спиралися на власні ресурси та сировину, більш стійкі ніж підприємства, діяльність яких залежить від сторонніх контрагентів. Також 2022 р. виявив вигоди внутрішньої переробки: компанії, спрямовані на експорт сировини, змушені були знизити активність чи зовсім зупинити діяльність через блокаду портів на Чорному морі й обмежені можливості "Укрзалізниці". Тоді як ті, що переробляли вироблене всередині країни — у вигляді кормів або постачав ресурси для українського харчопрому — посіли високі місця у ренкінгу прибуткових підприємств. У розрізі секторів агропромислового комплексу найбільшу стійкість демонстрували виробники олійно-жирової продукції — але вони, посилені контрактами всередині країни — та/або спеціалізуються на виробництві бутильованої, або більш маржинальної продукції. Наявність налагодженої логістики, доступу до залізниці і близькості підприємства до західних

Таблиця 5. Шляхи підтримання економічної безпеки підприємств

Компанія	Шляхи підтримання економічної безпеки
ПП «Оліяр»	Завод «Оліяр» розташований всього в 100 км від кордону з Польщею, компанія має власну «точку примикання» до залізниці – немислимим розкіш в умовах обмеженого морського експорту та значимості наземної логістики, що зросла до абсолюту. Завдяки цьому експорт продукції – зокрема маржинальної бутильованої олії – можливий з мінімальним плечем.
ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат»	Підприємство під час обстрілів не постраждало, проте місцевій інфраструктурі, зокрема енергетичній і транспортній, було завдано шкоди.
ТОВ «Глобинський м'ясокомбінат»	Перейшли на альтернативні твердопаливні котельні, щоб знизити витрати на опалення і мати безперебійне джерело палива. Також компанія провела помірну оптимізацію виробничих процесів і вклалася в енергоефективність будівель. Крім того, з урахуванням актуальних реалій було перейменовано два найпопулярніші її продукти – ковбасу «Московську» та сир «Російський».
ТОВ «Дельта Вілмар Україна»	Наприкінці лютого 2022 р. компанія тимчасово зупинила всі виробничі процеси через підвищену військову небезпеку, зокрема експорт, імпорт продукції та логістичну діяльність. При цьому було виконано постачання сировини підприємствам хлібопекарської та молочної промисловості для запобігання дефіциту товарів першої необхідності в Україні. У міру відносної стабілізації обстановки в регіоні, а також поновлення хоч і в усіченому вигляді морського експорту, «Дельта Вілмар» відновила діяльність і повернулася до статусу лідера з експорту наливної рафінованої соняшникової олії.
ТОВ «Щедро»	Компанію не зачепили активні бойові дії
ТОВ «Науково-виробнича фірма «Урожай»	На відміну від більшості гравців агросектору, компанія не має проблем зі збутом продукції, оскільки не залежить чи майже не залежить від експорту, зокрема морського. Вирощений урожай використовується для виробництва комбикормів для власного поголів'я.
ПрАТ «Вінницький олійно-жировий комбінат»	Завдяки розміщенню у м. Вінниця, яке прийнято вважати глибоким тилом, активи підприємства та її контрагентів-фермерів не постраждали
ТОВ «Глобинський переробний завод»	Обмеження, накладені навесні 2023 року на українську агропродукцію країнами Східної Європи, не вплинули на бізнес і торгівлю «Астарті» – її ключовими ринками є країни Західної Європи.
ТОВ «Інтерстарч Україна»	2022 року пощастило із дешевизною сировини: ціни на кукурудзу в Україні рекордно впали через затоварення та обмежений експорт
ДП «Кондитерська корпорація «Рошен»	У воєнний 2022 рік «Рошен» не тільки зберіг свої позиції на внутрішньому та світовому ринку, входячи в першу тридцятку зі 100 найбільших світових виробників солодощів, а й зміг запустити нові продукти – трюфелі, марципани в шоколаді, а новий кокосово-мигдальний батончик взагалі став «вірусним» через його недоступність.

Джерело: побудовано авторами за даними [7, 10].

кордонів у 2022 р. трактувалося як синонім слова "щасливчик" [7].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Під час війни бізнес мотивований не лише питаннями самозбереження, але і більш глобальними завданнями, зокрема, надати робочі місця і допомагати Збройним Силам України. Запорукою економічної безпеки підприємств у 2022 р., окрім менеджерських професійних якостей керівників було розташування активів максимально далеко відносно зони бойових дій. Найбільше компаній, діяльність яких найменше постраждала у 2022 р. виявилось у західних регіонах. Вертикально інтегровані холдинги, які спиралися на власні ресурси та сировину, більш стійкі ніж підприємства, діяльність яких залежить від сторонніх контрагентів. Стан виробництва досліджених підприємств у 2022 р. виявив вигоди внутрішньої переробки сировини в готову про-

дукцію. У розрізі секторів агропромислового комплексу найбільшу стійкість демонстрували виробники олійно-жирової продукції. При цьому, деякі сектори в аграрній галузі не досягнуть довоєнного рівня навіть після 7 років миру. Відповідно створення програми підтримки агросектору дасть можливість відновити економічну безпеку України та забезпечити продовольчу безпеку світу. Розроблення такої програми підтримки має стати пріоритетним завданням науковців та практиків навіть під час воєнного стану та в повоєнний період.

Література:

1. Безпека бізнесу під час війни: ТОП-10 порад керівнику. URL: https://biz.ligazakon.net/analytys/212816_bezpeka-bznesu-pd-chas-vyni-top-10-porad-kervniku (дата звернення: 10.08.2023).

2. Березіна А. М. Фінансові ресурси як складова економічної безпеки підприємства. Економічна безпека: держава, регіон, підприєм-

ство: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет конференції з міжнародною участю, 1 грудня 2016 р. 10 січня 2017 р. Полтава: ПолтНТУ, 2017. 247 с. С. 15—18.

3. Врятувати рядового аграрія. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/agrosektor-ukrajini-potrebuye-poryatunku-chi-ye-nadiya-vistoyati-i-shcho-potribno-robiti-50339042.html> (дата звернення: 15.09.2023).

4. Гапак Н. М. Економічна безпека підприємства: сутність, зміст та основи оцінки. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/1145> (дата звернення: 15.08.2023).

5. Економічна безпека бізнесу: загрози та можливості. URL: <https://lvbs.com.ua/news/ekonomichna-bezpeka-dlya-biznesu-zagrozy-ta-mozhlyvosti-vebinar/> (дата звернення: 20.08.2023).

6. Каціон Ю. Врятувати рядового аграрія. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/agrosektor-ukrajini-potrebuye-poryatunku-chi-ye-nadiya-vistoyati-i-shcho-potribno-robiti-50339042.html> (дата звернення: 16.08.2023).

7. Ренкінг агрокомпаній, які виявилися найефективнішими в період повномасштабного вторгнення. URL: https://mind.ua/publications/20257121-renking-agrokompanij-yaki-viyavilisya-najefektivnishimi-v-period-povnomasshtabnogo-vtorgnennya?utm_source=facebook&utm_medium=main&utm_campaign=renking-agrokompanij-yaki-viyavilisya-najefektivnishimi-v-period-povnomasshtabnogo-vtorgnennya&fbclid=IwAR1dI86I_Q-LvJ6ZduJ5BKWNOG2IK0nldLf8l2qfTXXKJqEHBSdjC0neMJdw%20%E2%80%93 (дата звернення: 15.08.2023).

8. Трофімцева О. Війна показала важливість агросектору. Як узяти нові висоти? URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/839762.html> (дата звернення: 25.08.2023).

9. Шалигіна І. В., Рибіна Л. О. Підтримка фінансової безпеки підприємств аграрного бізнесу в період їх адаптації до сучасних реалій. Інфраструктура ринку. Випуск 71. 2023. С. 259—264.

10. Як відновити аграрну галузь. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/15/698035/> (дата звернення: 25.07.2023).

References:

1. Biz.ligazakon.net (2022), "Business security during wartime: TOP 10 tips for managers", available at: <https://biz.ligazakon.net/analytys/212816-bezpeka-bznesu-pd-chas-vyni-top-10-porad-kervniku> (Accessed 10 August 2023).

2. Berezina, L. M. (2017), "Financial resources as a component of economic security of the

enterprise", *Ekonomichna bezpeka: derzhava, rehion, pidpriemstvo* Materialy III Vseukrains'koi naukovo-praktychnoi Internet konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu [Economic security: state, region, enterprise: Materials of the 3rd All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference with International Participation], PoltNTU, Poltava, Ukraine, pp. 15—18.

3. Biz.nv.ua (2023), "Save the ordinary farmer", available at: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/agrosektor-ukrajini-potrebuye-poryatunku-chi-ye-nadiya-vistoyati-i-shcho-potribno-robiti-50339042.html> (Accessed 15 September 2023).

4. Hapak, N. M. (2013), "Economic security of the enterprise: essence, content and basis of evaluation", available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/1145> (Accessed 15 August 2023).

5. Lvbs.com.ua (2023), "Economic security of business: threats and opportunities", available at: <https://lvbs.com.ua/news/ekonomichna-bezpeka-dlya-biznesu-zagrozy-ta-mozhlyvosti-vebinar/> (Accessed 20 August 2023).

6. Katsion, Y (2023), "Save the ordinary farmer", available at: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/agrosektor-ukrajini-potrebuye-poryatunku-chi-ye-nadiya-vistoyati-i-shcho-potribno-robiti-50339042.html> (Accessed 16 August 2023).

7. Mind.ua (2023), "Ranking of agricultural companies that proved to be the most effective during the full-scale invasion", available at: https://mind.ua/publications/20257121-renking-agrokompanij-yaki-viyavilisya-najefektivnishimi-v-period-povnomasshtabnogo-vtorgnennya?utm_source=facebook&utm_medium=main&utm_campaign=renking-agrokompanij-yaki-viyavilisya-najefektivnishimi-v-period-povnomasshtabnogo-vtorgnennya&fbclid=IwAR1dI86I_Q-LvJ6ZduJ5BKWNOG2IK0nldLf8l2qfTXXKJqEHBSdjC0neMJdw%20%E2%80%93 (Accessed 15 August 2023).

8. Trofimtseva, O. (2022), "The war showed the importance of the agricultural sector. How to take new heights?", available at: <https://interfax.com.ua/news/blog/839762.html> (Accessed 25 August 2023).

9. Shalyhina, I. V. and Rybina, L. O. (2023), "Support of financial security of agrarian business enterprises in the period of their adaptation to modern realities", *Infrastruktura rynku*, vol. 71., pp. 259—264.

10. Epravda.com.ua (2023), "How to restore the agricultural industry", available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/15/698035/> (Accessed 25 July 2023).

Стаття надійшла до редакції 02.10.2023 р.